

NOCTURN

EN SOL BEMOLL MAJOR

Francesc Gual Castellví

PIANO

OBRA COMPLETA PER A PIANO SOL

Nocturn en Sol bemoll major

FRANCESC CIVIL I CASTELLVÍ
(1895-1990)

NOCTURN EN SOL BEMOLL MAJOR

Edició a cura de
MIQUEL VILLALBA

Girona 2017

Drets reservats per a tot el món.
Aquesta publicació no pot ser reproduïda
en la seva totalitat ni parcialment per cap mitjà mecànic,
químic, òptic, electrònic o bé digital ni per fotocòpia
sense l'autorització del seu editor.

Ref: FT0152D

© Francesc Civil i Castellví, 1917-1990

© d'aquesta edició: FICTA Edicions i Produccions, SL, 2017

Primera edició: octubre de 2017

La publicació d'aquesta partitura ha estat possible gràcies al suport de:

Diputació de Girona

**Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura**

Edició a cura de Miquel Vallalba

Disseny de la coberta: Maya Rolando

Maquetació: Jordi Ardèvol

Correcció català i traducció al castellà: Ester Arana Massana

Traducció a l'anglès: Chris Gladwin

Imatge de la portada: Santiago Rusiñol i Prats, Girona, c. 1915 (Oli/tela 93 x 123 cm) Museu d'Art de Girona. Núm. reg. 250.279

Fons d'Art de la Diputació de Girona. Fotografia Salvador Comalat

Dipòsit legal: GI 1599-2017

ISMN: 979-0-805403-51-9

FICTA Edicions i Produccions, SL.

C/ Canigó, 3, 17180 Vilablareix (Girona)

ficta@ficta.cat – www.ficta.cat

Tots els drets d'execució pública i arranjaments per a tots els països són reservats per
FICTA Edicions i Produccions – Vilablareix. Catalunya (Spain)

OBRA COMPLETA PER A PIANO SOL

Francesc Civil.

Una obra pianística d'alta volada

L'obra per a piano de Francesc Civil és d'una gran riquesa i varietat. Des de les harmonitzacions de simples melodies tradicionals fins a les obres de gran format, s'hi reflecteix l'exuberant imaginació del compositor i s'hi fa palesa la seva gran capacitat d'assimilació i aprenentatge, així com un altíssim grau d'inspiració musical. L'abundància d'idees i de mitjans es plasmarà sovint en un virtuosisme desinhibit i exigent, alhora que provocarà constants revisions d'allò que escriu al llarg de la seva vida.

Nascut a Molins de Rei el 12 de març de 1895, Francesc Civil gaudeix d'un ambient familiar musical molt favorable. Als sis anys comença a rebre les primeres nocions de música a través del seu pare i del seu germà Joseph i assisteix als seus primers concerts. La seva estada a l'Escolania de Montserrat, de 1903 a 1907, és definitiva per establir unes bases sòlides sobre les quals edificar una personalitat musical de primeríssim nivell. Als dotze anys, sembla que per decisió del seu pare, s'instal·la a París, principal centre artístic, literari i intel·lectual mundial durant el canvi de segle, on vivien el seu germà Aleix i el seu germà i padrí Joseph. Allà continua la seva formació acadèmica general entre les localitats d'Étampes i Pithiviers, que culmina a la universitat parisenca de la Sorbona, on obté el títol superior de batxiller. El mes de setembre de 1913 supera l'examen d'ingrés a la Schola Cantorum de París, dirigida llavors per Vincent d'Indy, on estudia fins al 1917. L'ensenyament en aquesta institució, de metodologia més innovadora que la que s'impartia al Conservatori, predicava una tornada a la tradició gregoriana i la posada en valor de la música palestriniana. Alhora, proposava una aproximació a l'estudi de la música

pràctica compositiva de determinats gèneres i formes musicals, i l'anàlisi de partitures com a eina per al coneixement dels diferents estils, des del Renaixement fins a César Franck (veritable referent de la Schola Cantorum). Cal destacar també que els instrumentistes estaven obligats a participar en els conjunts vocals, de manera que Civil retrobaria aquí el seu nexa amb el cant iniciat a l'Escolania de Montserrat. Aquest tipus d'ensenyament, amb la veu com a centre gravitatori, definirà tota la producció del compositor. Serà, a més, una obra que reflecteix de forma exemplar la premissa del seu mestre de composició, D'Indy, segons la qual l'harmonia seria el resultat del contrapunt.

Els primers esbossos pianístics daten d'aquesta època d'estudiant i en algun hi trobem la llavor de futures obres.

El *Nocturn en Sol bemoll major* (1926, reg. 267¹) n'és un exemple. Iniciat probablement com un treball acadèmic entorn de la forma del *lied* ternari, l'obra assolirà finalment grans dimensions i el 1927 obtindrà el Premi Concepció Rabell i Cibils, atorgat per l'Orfeó Català. Anys més tard, en faria una revisió a fons (versió que presentem en aquesta integral) depurant-ne l'escriptura pianística però conservant-ne els elements melòdics i harmònics principals. La primera secció de l'obra, de perfums postromàntics, es basa en una melodia de caràcter marcadament vocal i de gran lirisme que es desplega sobre una harmonia rica en modulacions i un entramat contrapuntístic molt elaborat. La part central està escrita en una de les formes predilectes del compositor: el tema i variacions. Sobre un nou tema d'aires gregorians, s'enllacen cinc variacions molt contrastants, de gran virtuo-

1. Número de registre del Fons Musical Mestre Francesc Civil i Castellví.

sisme, que mostren les capacitats portentoses de l'autor. Una recapitulació de la primera secció i una coda posen punt final a una obra primerenca en la qual ja trobem tots els atributs de les grans obres pianístiques futures: vena melòdica molt inspirada, riquesa harmònica i densitat contrapuntística.

Tema, variacions i final (reg. 593) segueix un patró similar. Escrita durant els anys immediats a l'acabament dels seus estudis, l'autor en farà una revisió l'any 1936 tot perfilant alguns detalls d'escriptura i alguns dissenys melòdics i concretant qüestions de tempo. Del tema principal, molt proper a l'estètica franckiana, Civil n'extreu vuit variacions i un final que reflecteixen la seva inesgotable inventiva i una habilitat prodigiosa per transformar, transmutar, una idea original en múltiples variants. Molts dissenys pianístics, alguna variació en forma de vals i una darrera d'esperit «revolucionari» evidencien una admiració profunda per Chopin.

Obligat a tornar a Catalunya pels efectes de la Gran Guerra, s'instal·la a Figueres el 1917, on compleix el servei militar a la banda del regiment, i ben aviat s'introdueix en la vida musical de la ciutat tot integrant-se en algunes de les agrupacions instrumentals i fundant-ne d'altres. El 1920 es casa amb Maria Figueras Masó, a qui dedica el seu *Nocturn en Sol bemoll major*, i un any més tard neix la seva única filla, Maria Elvira. Durant aquests anys, la seva intensa activitat com a intèrpret i com a docent anirà en detriment de l'activitat compositiva malgrat les exhortacions epistolars del seu germà i padrí Joseph, veritable guia musical i espiritual:

Rebo amb gran goig les notícies dels teus progressos a la Schola Cantorum. Que el cel et doni forces per treballar així de bé. El treball serà l'única cosa, després de la virtut, que omplirà el teu cor sense deixar-hi mai ni una gota d'amargor. L'esforç que faràs per compondre, per crear una forma musical, per expressar els teus sentiments pel llenguatge màgic i poderós dels sons et proporcionarà una pau d'esperit, una recompensa al teu esforç que no trobaràs enlloc més. Tingues, doncs,

el costum d'estar treballant sempre en alguna composició. Que no passi cap dia sense haver escrit algunes notes, ja sigui una exposició de fuga o un petit contrapunt florit. Cal estimular la imaginació, cal invocar-la. Cal que quan arribi ens trobi esperant-la en el nostre treball. Resumint, ofereix al Bon Déu totes les notes que escriuràs, fes-ho el millor que puguis i no et preocupis per la resta. No treballis mai per l'èxit ni per les circumstàncies. Seria perdre el temps. Sigues sincer quan treballis, sigues conscient. No et dobleguis mai al gust del públic.

Carta de Joseph Civil a Francesc Civil escrita des de Villeneuve (Montreux, Suïssa) el 9 d'octubre de 1917 [reg. 1692]²

Algunes de les obres que escriu en aquest període tenen un caràcter més aviat circumstancial i serveixen probablement per amenitzar alguna vetllada musical o esdeveniment social, com per exemple *Mi jotica* (1918, reg. 305), dansa aragonesa per a piano, o *Sol de verano* (1918, reg. 302), vals compost per a banda. Malgrat això, procura seguir el consell fraternal i el 1919, després d'una visita al castell de Peralada, compon «Le bois», primer número d'un dels seus cicles més importants i inspirats: la suite *Peralada*, acabada als anys cinquanta.

L'ambient poc estimulador de Figueres, des del punt de vista professional, el durà a traslladar-se a Girona el 1924 amb el desig de trobar-hi projectes més engrescadors. Un any més tard és nomenat organista de la Catedral, en règim d'interinitat, i mestre de capella de

2. J'ai appris avec une vive joie tes progrès à la Schola. Que le Ciel te donne forces pour bien travailler. C'est l'unique chose, après la vertu, qui remplira ton cœur n'y laissant jamais une goutte d'amertume. L'effort que tu feras pour composer, pour créer quelque forme musicale, pour exprimer tes sentiments par ce magique et très puissant langage des sons, te donnera une telle paix d'âme, une telle récompense de tes efforts que tu ne la trouveras pas ailleurs. Prends donc l'habitude d'avoir toujours quelque chose en train de composer. Ne passe donc pas une seule journée sans avoir écrit quelques notes, ne serait qu'une exposition de fugue, qu'un petit contrepoint fleuri. Il faut exciter l'imagination. Il faut appeler l'inspiration. Il faut que lorsqu'elle arrive nous trouve déjà l'attendant par notre travail. Enfin offre au Bon Dieu toutes les notes que tu écriras, faites de ton mieux et ne te préoccupe pas du reste. Ne travaille jamais pour un succès, ni pour des circonstances. Tu perdras ton temps. Sois sincère dans ton travail, sois conscient. Ne te plies jamais au gout du public.

l'església col·legiata de Sant Feliu. En aquesta ciutat desenvoluparà una importantíssima tasca pedagògica amb la creació de l'Acadèmia Musical Francesc Civil i posteriorment com a impulsor de l'Escola Municipal de Música, que esdevindrà l'actual Conservatori «Isaac Albéniz». Aquest darrer projecte, però, no s'acabarà de concretar a causa de l'inici de la Guerra Civil l'any 1936. Durant aquesta primera etapa, la seva producció pianística serà minsa i el seu catàleg s'ampliarà bàsicament amb sardanes per a cobla i obres de caire pedagògic.

El tres de gener de 1937 creua la duana de Portbou camí de l'exili seguint el consell del seu germà Joseph i impressionat per la mort dels seus germans Lluís (sacerdot), Miquel i Aleix (religiosos de Montserrat) assassinats per un comitè revolucionari. S'estableix a Versalles i reprèn l'antiga relació amb la Schola Cantorum, ara rebatejada amb el nom d'École César Franck. Aquí pronuncia algunes conferències sobre la cançó catalana i s'interpreten dues sardanes seves per a piano: *Festa de la Santa Creu a Figueres* (reg. 321) i *La nit de Sant Joan* (reg. 325). Es tracta de dues sardanes «de concert», pensades per al piano, que formen un díptic de gran poder evocatiu. El caràcter més ombrívol de la primera, que fa al·lusió a la festa major de Figueres, contrasta amb la lluminositat de la segona, de brillant final. *Retorn*, escrita als anys seixanta, s'unirà posteriorment a aquest grup de sardanes, en el qual cal destacar la il·limitada imaginació del compositor per crear temes d'arrel tradicional generadors d'atmosferes suggeridores. El recurs a la forma cíclica permet, a més, que aquests temes es combinin entre ells en un admirable exercici de ciència musical.

L'allunyament familiar i del país durant els anys d'exili propicien un corpus important d'obres pianístiques en el qual la nostàlgia hi serà molt present. *Marie-Elvire* (1938, reg. 265), d'escriptura mendelssohniana, evoca un diàleg entre compositor i filla tot passejant pels jardins de Versalles. A la seva filla sembla dedicar, també, *La Giralda* (1937, reg. 303), pasdoble per a piano que l'adolescent conservarà en un

quadern amb el seu nom. A Versalles escriurà, igualment, gairebé la totalitat d'una de les seves obres més imponents i extenses: *Impressions, coral i vuit variacions* (1938-1962, reg. 266). El tema amb què arrenca la partitura, un coral que ben bé hauria pogut escriure César Franck, és de caràcter solemne i organístic. A partir d'aquest desfilen una sèrie de variacions que evoquen els diferents estats d'ànim del compositor davant la situació bèl·lica del seu país. Escrita en plenitud de facultats, aquesta obra, manifestament deutora d'un ensenyament rigorós i complet, enlluerna per la seva magistral escriptura pianística, per un agosarat llenguatge harmònic i per una saviesa contrapuntística sense parangó.

De retorn a Girona, l'any 1939, es reincorpora a les seves tasques docents, s'involucra activament en la direcció de cors, on assoleix importants fites d'àmbit internacional, i és nomenat finalment director de l'Escola de Música Provincial, actual Conservatori. Entre 1941 i 1965 realitza una ingent tasca de recerca musicològica, elogiada i premiada al llarg dels anys, en diferents àmbits de la història musical de la ciutat i de la província. Una de les més significatives és la recol·lecció i posterior transcripció de cançons populars gironines, principalment, i d'altres comarques. La seva extraordinària sensibilitat harmònica, de segell personal inconfusible, el convertirà en un dels millors harmonitzadors de melodies populars catalanes, de les quals farà gran quantitat de versions per a tota mena de combinacions instrumentals i vocals. Bona prova d'això són la seva *Col·lecció de ballets (o danses) populars catalans* (1946, reg. 35), *Rapsòdia catalana* (1948, reg. 271) i *Pomell de cançons catalanes* (1966, reg. 417). Aquestes dues últimes, bessones en la concepció, mostren les innombrables possibilitats i subtileeses harmòniques amb què el compositor era capaç d'acompanyar una mateixa melodia, des d'«Els tres tambors» fins a «La pastoreta» passant per les tradicionals nades «El noi de la Mare» o «La Mare de Déu».

L'orgue serà sempre present al llarg de la vida del compositor. El diploma que n'obté a la

Schola Cantorum és una prova fefaent del profund coneixement que tenia de l'instrument i de les seves capacitats com a improvisador. Per a aquest compon «Toccata», vuitè número de la seva *Missa pontifical* (1947, reg. 246), que agrupa diverses peces per a gran orgue. Veient-ne les possibilitats pianístiques, en farà una transcripció per a aquest instrument l'any 1954 (reg. 154) que en justifica plenament el títol per l'elevada exigència tècnica. A manera d'una gran improvisació, l'obra combina dos temes principals, un de caràcter melismàtic i l'altre en forma d'acords, tot explorant els límits sonors de l'instrument.

Durant aquest període d'activitat frenètica, en un dels nombrosos viatges que fa per explorar el ric substrat folklòric gironí, s'atura novament a Peralada. Allà, a més d'investigar sobre una història musical pionera i importantíssima que recollirà en un estudi referencial, «El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936», reneix la voluntat d'acabar el projecte iniciat el 1919. Com ja és habitual en Civil, la redacció de la partitura definitiva necessitarà temps i diverses revisions.

Estic escrivint una peça per a piano motivada per la visita, fa un mes, al castell històric de Peralada, conseqüentment descriptiva. He interpretat-improvisat aquesta peça mil cops al piano i tinc sobre la taula els primers esbossos sobre els quals escric aquesta carta. Cada dia hi afegeixo, com amb un filtre, algunes gotes, alguns compassos, i és així com crec que d'aquí a dos o tres anys l'obra serà acabada.

Carta de Francesc Civil a Joseph Civil escrita a Figueres el 2 de desembre de 1918 [reg. 72]³

Composta finalment en quatre números, la suite *Peralada* descriu l'impacte rebut per aques-

tes visites a través de quatre «impressions per a piano» (tal com indica el subtítol de l'obra). Efectivament, es tracta de l'obra més «impressionista» de l'autor, ja que hi procura reflectir, a través del record, les sensacions desvetllades per la contemplació del paisatge. És, alhora, un compendi de la seva mestria i del seu art consumat. El cicle arrenca amb «El parc», versió revisada i definitiva de l'antiga «Le bois». La peça, veritable poema musical, transcorre en un sospir, entre murmuris i sonoritats vaporoses produïdes per una escriptura marcadament debussysta. Sobre un pedal harmònic, present des de l'inici fins al final, friccionen blocs d'acords, lliures de tota relació tonal, que produeixen una atmosfera irreal. El vent travessarà el paisatge de tant en tant i portarà l'eco de remotes melodies... En «El castell, el castellar i la castellana», un tema de caràcter arcaic, a l'estil d'una marxa cavalleresca, suggereix una nova atmosfera que remet a èpoques medievals. De seguida, una melodia de perfil wagnerià indiscutible aporta la visió de l'heroi, plasmada en una escriptura pianística intencionadament convencional. Un canvi de pla sobtat i molt cinematogràfic (un art, el cinema, al qual era aficionat el compositor) introdueix un tercer tema més tendre i angoixant (la castellana?). Amb un retorn a l'èpica inicial, la peça acaba triomfalment en un innegable final «de pel·lícula» amb repicar de campanes inclòs. «Oració a la Verge Carmelitana» situa la visió en l'església del Carme annexa al castell. Un primer tema, ideal per a l'harmònim, convida al recolliment. La multiplicitat de les melodies que segueixen, d'índole molt diversa, sembla suggerir un ampli ventall de precis i súpliques. La suite s'acaba, en un veritable *tour de force* pianístic, amb «Nimfes en el jardí». Escrita a la manera d'un *scherzo féérique*, la peça sembla depassar l'estricta forma del rondó en què s'estructura i s'esvaeix deixant una marcada sensació onírica.

Les sis peces fàcils intitolades *Wilder* (ca. 1960, reg. 285) estan emparentades amb el *Pomell de cançons catalanes* i la *Rapsòdia catalana* pel seu caràcter pedagògic (aquestes dues suites eren interpretades pels alumnes

3. Je suis en train d'écrire un morceau de piano, motivé par une visite au château historique de Peralada ; il est descriptif par conséquent. Il y a un mois de cela. J'ai réalisé-improvisé ce morceau mille fois sur le piano et cependant les premières feuilles de brouillon sont la couche sur la table et servent à l'instant de sous-main à cette lettre. Chaque jour j'y ajoute, comme avec un filtre, quelques gouttes, quelques mesures, et voilà, je crois que dans deux ou trois ans au plus ce sera terminé.

de piano de Civil, que en alguns casos en tenien còpies manuscrites a casa). *Wilder* és un recull d'obres escrites per Francesc Civil juntament amb Josep Viader i Moliner (1917-2012), deixeble seu, primer col·laborador en l'equip directiu del Conservatori de Girona que dirigia Civil, i finalment successor seu en el càrrec quan aquest es va jubilar. Civil escriu els números 1, 4 i 6, i Viader els números 2, 3 i 5. El críptic nom del recull, gravatals tallers barcelonins de Boileau i Beranasconi, no és altra cosa que la concatenació de les dues darreres síl·labes dels cognoms dels dos compositors (ciVIL/viaDER) amb el canvi de la ve baixa inicial per la ve doble.

L'any 1965 es jubila com a professor i director del Conservatori de Música amb el reconeixement unànime d'alumnes, col·legues de professió i institucions oficials. La seva tasca pedagògica i divulgativa, però, no s'atura i continua impartint conferències arreu del país i acollint, amb la bonhomia que el caracteritza, tots aquells que desitgen rebre alguna lliçó o consell. La seva activitat compositiva tampoc no es deté i els premis i distincions que rebrà se succeiran fins al final de la seva vida. Mor a Girona el 29 de novembre de 1990 i passa a formar part dels personatges il·lustres de la història musical gironina i catalana de tots els temps. Fins avui és recordat arreu com el «Mestre Civil».

Criteris d'edició

Al llarg de la vida, Francesc Civil va revisar constantment les seves obres per a piano; a vegades només per canviar-hi alguna nota, un ritme o la disposició d'un acord, i a vegades per refer-les completament. A més a més, les còpies en net que en feia són plenes de petites anotacions i variants amb llapis. Així doncs, el caràcter d'obra en canvi permanent fa difícil establir-ne versions «definitives».

En aquesta edició es proposa una aproximació basada en els darrers manuscrits hològrafs tot prenent en consideració, també, aquelles variants que descarten de forma innegable,

per mitjà d'esborraments, la versió inicialment prevista. En el cas de *Rapsòdia catalana*, però, s'ha optat per reproduir la versió original a tinta, ja que l'excés de correccions i alternatives impedeix una impressió clara de la voluntat final del compositor. Menció especial mereix el *Nocturn en Sol bemoll major*, que restà inacabat en la seva proposta final i que s'ha optat per completar amb fragments d'una versió anterior. Dels diferents reculls d'harmonitzacions de cançons tradicionals que es conserven, molt similars entre ells, se n'han triat dos dels més representatius, *Pomell de cançons catalanes* i *Rapsòdia catalana*, dedicats a alumnes de piano avantatjats. No es conserven els manuscrits originals que van servir per a la primera publicació de *Marie-Elvire*, *Festa de la Santa Creu*, *a Figueres*, *Nit de Sant Joan* i *Wilder*, de manera que simplement s'ha procedit a revisar-ne l'edició i corregir els errors.

Per tal de precisar certs aspectes que no figuraven en el manuscrit de referència, s'han incorporat entre parèntesis opcions indicades pel mateix compositor en versions anteriors i entre claudàtors les proposades per l'editor. Igualment, per tal de facilitar una millor comprensió de les obres, s'han afegit alguns detalls referents a alteracions, dinàmiques, canvis de tempo i lligadures d'expressió que mancaven en l'original.

MIQUEL VILLALBA i MARTÍ FERRER

OBRA COMPLETA PARA PIANO SOLO

Francesc Civil.

Una obra pianística de altos vuelos

La obra para piano de Francesc Civil es de una gran riqueza y variedad. Desde las armonizaciones de simples melodías tradicionales hasta las obras de gran formato, en ella se refleja la exuberante imaginación del compositor y se evidencia su gran capacidad de asimilación y aprendizaje, así como un altísimo grado de inspiración musical. La abundancia de ideas y de medios se plasmará a menudo en un virtuosismo desinhibido y exigente, a la vez que provocará constantes revisiones de lo que escribe a lo largo de su vida.

Nacido en Molins de Rei el 12 de marzo de 1895, Francesc Civil disfruta de un ambiente familiar musical muy favorable. A los seis años empieza a recibir las primeras nociones de música a través de su padre y de su hermano Joseph y asiste a sus primeros conciertos. Su estancia en la Escolanía de Montserrat, de 1903 a 1907, es definitiva para sentar unas sólidas bases sobre las que edificar una personalidad musical de primerísimo nivel. A los doce años, parece que por decisión de su padre, se instala en París, principal centro artístico, literario e intelectual mundial durante el cambio de siglo, y ciudad de residencia de su hermano Aleix y de su hermano y padrino Joseph. Allí continúa su formación académica general entre las localidades de Étampes y Pithiviers, que culmina en París en la Universidad de la Sorbona, donde obtiene el título superior de bachiller. En el mes de septiembre de 1913 supera el examen de ingreso a la Schola Cantorum de París, dirigida en aquel entonces por Vincent d'Indy, donde estudia hasta 1917. La enseñanza en esta institución, de metodología más innovadora que la que se impartía en el Conservatorio, predicaba una vuelta a la tradición gregoriana y la puesta en valor de la música palestriniana. Al mismo tiempo, proponía

una aproximación al estudio de la música desde tres vertientes: la enseñanza teórica, la práctica compositiva de determinados géneros y formas musicales, y el análisis de partituras como herramienta para el conocimiento de los diferentes estilos, desde el Renacimiento hasta César Franck (verdadero referente de la Schola Cantorum). Conviene destacar también que los instrumentistas estaban obligados a participar en los conjuntos vocales, de manera que Civil reencontraría aquí su nexo con el canto iniciado en la Escolanía de Montserrat. Este tipo de enseñanza, con la voz como centro gravitatorio, definirá toda la producción del compositor. Será, además, una obra que refleja de forma ejemplar la premisa de su maestro de composición, D'Indy, según la cual la armonía sería el resultado del contrapunto.

Los primeros esbozos pianísticos datan de esta época de estudiante y en alguno encontramos la semilla de futuras obras.

El *Nocturn en Sol bemoll major* (1926, Reg.267¹) es un ejemplo de ello. Iniciado probablemente como un trabajo académico en torno a la forma del *lied* ternario, la obra alcanzará finalmente grandes dimensiones y en 1927 obtendrá el Premio Concepció Rabell i Cibils, otorgado por el Orfeó Català. Años más tarde, haría una revisión a fondo del mismo (versión que presentamos en esta integral) depurando su escritura pianística pero conservando sus principales elementos melódicos y armónicos. La primera sección de la obra, de perfumes postrománticos, se basa en una melodía de carácter marcadamente vocal y de gran lirismo que se despliega sobre una armonía rica en modulaciones y un entramado contrapuntístico muy elaborado. La parte central está escrita en una de las formas predilectas del compo-

1. Número de registro del Fons Musical Mestre Francesc Civil i Castellví.

ditor: el tema y variaciones. Sobre un nuevo tema de aires gregorianos, se enlazan cinco variaciones muy contrastantes, de gran virtuosismo, que muestran las portentosas capacidades del autor. Una recapitulación de la primera sección y una coda ponen punto final a una obra temprana en la que ya encontramos todos los atributos de las grandes obras pianísticas futuras: vena melódica muy inspirada, riqueza armónica y densidad contrapuntística.

Tema, variacions i final (reg. 593) sigue un patrón similar. Escrita durante los años inmediatos a la finalización de sus estudios, el autor hará una revisión de la misma en el año 1936 perfilando algunos detalles de escritura y algunos diseños melódicos y concretando cuestiones de tempo. Del tema principal, muy cercano a la estética franckiana, Civil extrae ocho variaciones y un final que reflejan su inagotable inventiva y una prodigiosa habilidad para transformar, transmutar, una idea original en múltiples variantes. Muchos diseños pianísticos, alguna variación en forma de vals y una última de espíritu «revolucionario» evidencian una profunda admiración por Chopin.

Obligado a regresar a Cataluña por los efectos de la Gran Guerra, se instala en Figueres en 1917, donde cumple el servicio militar en la banda del regimiento, y muy pronto se introduce en la vida musical de la ciudad integrándose en algunas de las agrupaciones instrumentales y fundando otras. En 1920 se casa con Maria Figueras Masó, a quien dedica su *Nocturn en Sol bemoll major*, y un año más tarde nace su única hija, Maria Elvira. Durante estos años, su intensa actividad como intérprete y como docente irá en detrimento de la actividad compositiva a pesar de las exhortaciones epistolares de su hermano y padrino Joseph, verdadero guía musical y espiritual:

Recibo con gran satisfacción las noticias de tus progresos en la Schola Cantorum. Que el cielo te dé fuerzas para trabajar así de bien. El trabajo será la única cosa, después de la virtud, que llenará tu corazón sin dejar jamás ni una gota de amargura. El esfuerzo que harás para componer, para crear una forma musical, para expresar tus sentimientos por el lenguaje

mágico y poderoso de los sonidos te proporcionará una paz de espíritu, una recompensa a tu esfuerzo que no encontrarás en ninguna otra parte. Ten, pues, la costumbre de estar trabajando siempre en alguna composición. Que no pase ningún día sin haber escrito algunas notas, ya sea una exposición de fuga o un pequeño contrapunto florido. Hay que estimular la imaginación, hay que invocarla. Es preciso que cuando llegue nos encuentre esperándola en nuestro trabajo. Resumiendo, ofrece al Buen Dios todas las notas que escribirás, hazlo lo mejor que puedas y no te preocupes por el resto. No trabajes nunca por el éxito ni por las circunstancias. Sería perder el tiempo. Sé sincero cuando trabajes, sé consciente. No te doblegues nunca al gusto del público.

Carta de Joseph Civil a Francesc Civil escrita desde Villeneuve (Montreux, Suiza) el 9 de octubre de 1917 [reg. 1692]²

Algunas de las obras que escribe en este período tienen un carácter más bien circunstancial y sirven probablemente para amenizar alguna velada musical o acontecimiento social, como por ejemplo *Mi jotica* (1918, reg. 305), danza aragonesa para piano, o *Sol de verano* (1918, reg. 302), vals compuesto para banda. A pesar de ello, procura seguir el consejo fraternal y en 1919, tras una visita al castillo de Peralada, compone «Le bois», primer número de uno de sus ciclos más importantes e inspirados: la suite *Peralada* (reg. 268), acabada en los años cincuenta.

El ambiente poco estimulante de Figueres, desde el punto de vista profesional, lo llevará

2. J'ai appris avec une vive joie tes progrès à la Schola. Que le Ciel te donne forces pour bien travailler. C'est l'unique chose, après la vertu, qui remplira ton cœur n'y laissant jamais une goutte d'amertume. L'effort que tu feras pour composer, pour créer quelque forme musicale, pour exprimer tes sentiments par ce magique et très puissant langage des sons, te donnera une telle paix d'âme, une telle récompense de tes efforts que tu ne la trouveras pas ailleurs. Prends donc l'habitude d'avoir toujours quelque chose en train de composer. Ne passe donc pas une seule journée sans avoir écrit quelques notes, ne serait qu'une exposition de fugue, qu'un petit contrepoint fleuri. Il faut exciter l'imagination. Il faut appeler l'inspiration. Il faut que lorsqu'elle arrive nous trouve déjà l'attendant par notre travail. Enfin offre au Bon Dieu toutes les notes que tu écriras, faites de ton mieux et ne te préoccupe pas du reste. Ne travaille jamais pour un succès, ni pour des circonstances. Tu perdrais ton temps. Sois sincère dans ton travail, sois conscient. Ne te plies jamais au goût du public.

a trasladarse a Gerona en 1924 con el deseo de encontrar proyectos más alentadores. Al cabo de un año es nombrado organista de la Catedral, en régimen de interinidad, y maestro de capilla de la iglesia colegiata de Sant Feliu. En esta ciudad desarrollará una importantísima labor pedagógica con la creación de la Academia Musical Francesc Civil y posteriormente como impulsor de la Escuela Municipal de Música, que acabará siendo el actual Conservatorio «Isaac Albéniz». Sin embargo, este último proyecto no acabará de concretarse debido al inicio de la Guerra Civil en el año 1936. Durante esta primera etapa, su producción pianística será escasa y su catálogo se ampliará básicamente con sardanas para cloba y obras de tipo pedagógico.

El tres de enero de 1937 cruza la aduana de Portbou camino del exilio aconsejado por su hermano Joseph e impresionado por la muerte de sus hermanos Lluís (sacerdote), Miquel y Aleix (religiosos de Montserrat) asesinados por un comité revolucionario. Se establece en Versalles y retoma su antigua relación con la *Schola Cantorum*, ahora rebautizada con el nombre de *École César Franck*. Aquí pronuncia algunas conferencias sobre la canción catalana y se interpretan dos sardanas suyas para piano: *Festa de la Santa Creu, a Figueres* (reg. 321) y *La nit de Sant Joan* (reg. 325). Se trata de dos sardanas «de concierto», pensadas para el piano, que forman un díptico de gran poder evocativo. El carácter más sombrío de la primera, que hace alusión a la fiesta mayor de Figueres, contrasta con la luminosidad de la segunda, de brillante final. *Retorn* (reg. 28), escrita en los años sesenta, se unirá posteriormente a este grupo de sardanas, en el que cabe destacar la ilimitada imaginación del compositor para crear temas de raíz tradicional generadores de atmósferas sugerentes. El recurso a la forma cíclica permite, además, que estos temas se combinen entre ellos en un admirable ejercicio de ciencia musical.

El alejamiento familiar y del país durante los años de exilio propician un corpus importante de obras pianísticas en el que la nostalgia estará muy presente. *Marie-Elwire* (1938, reg.

265), de escritura mendelssohniana, evoca un diálogo entre compositor e hija paseando por los jardines de Versalles. A su hija parece dedicar, también, *La Giralda* (1937, reg. 303), pasodoble para piano que la adolescente conservará en un cuaderno con su nombre. En Versalles escribirá, igualmente, la práctica totalidad de una de sus obras más imponentes y extensas: *Impressions, coral i vuit variacions* (1938-1962, reg. 266). El tema con el que arranca la partitura, un coral que bien habría podido escribir César Franck, es de carácter solemne y organístico. A partir del mismo desfilan una serie de variaciones que evocan los diferentes estados de ánimo del compositor ante la situación bélica de su país. Escrita en plenitud de facultades, esta obra, manifiestamente deudora de una enseñanza rigurosa y completa, deslumbra por su magistral escritura pianística, por un atrevido lenguaje armónico y por una sabiduría contrapuntística sin parangón.

De vuelta a Gerona, en 1939, se reincorpora a sus labores docentes, se involucra activamente en la dirección de coros, donde logra importantes hitos de ámbito internacional, y es nombrado finalmente director de la Escuela de Música Provincial, actual Conservatorio. Entre 1941 y 1965 realiza una ingente labor de investigación musicológica, elogiada y premiada a lo largo de los años, en distintos ámbitos de la historia musical de la ciudad y de la provincia. Una de las más significativas es la recolección y posterior transcripción de canciones populares gerundenses, principalmente, y de otras comarcas. Su extraordinaria sensibilidad armónica, de sello personal inconfundible, lo convertirá en uno de los mejores armonizadores de melodías populares catalanas, de las que hará gran cantidad de versiones para todo tipo de combinaciones instrumentales y vocales. Buena prueba de ello son su *Col·lecció de ballets (o danses) populars catalans* (1946, reg. 35), *Rapsòdia catalana* (1948, reg. 271) y *Pomell de cançons catalanes* (1966, reg. 417). Estas dos últimas, idénticas en su concepción, muestran las innumerables posibilidades y sutilezas armónicas con que el compositor era capaz de acompañar una

misma melodía, desde «Els tres tambors» hasta «La pastoreta» pasando por los tradicionales villancicos «El noi de la Mare» o «La Mare de Déu».

El órgano estará siempre presente a lo largo de la vida del compositor. El diploma que obtiene en la Schola Cantorum es una prueba fehaciente del profundo conocimiento que tenía del instrumento y de sus capacidades como improvisador. Para este compone «Toccata», octavo número de su *Missa pontifical* (1947, reg. 246), que agrupa varias piezas para gran órgano. Viendo sus posibilidades pianísticas, hará una transcripción para este instrumento en 1954 (reg. 154) que justifica plenamente su título por la elevada exigencia técnica. A modo de una gran improvisación, la obra combina dos temas principales, uno de carácter melismático y otro en forma de acordes, explorando los límites sonoros del instrumento.

Durante este período de frenética actividad, en uno de los numerosos viajes que hace para explorar el rico substrato folclórico gerundense, se detiene de nuevo en Peralada. Allí, además de investigar sobre una historia musical pionera e importantísima que recopilará en un estudio referencial, «El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936», renace la voluntad de finalizar el proyecto iniciado en 1919. Como ya es habitual en Civil, la redacción de la partitura definitiva le llevará tiempo y necesitará varias revisiones.

Estoy escribiendo una pieza para piano motivada por la visita, hace un mes, al castillo histórico de Peralada, consecuentemente descriptiva. He interpretado-improvisado esta pieza mil veces al piano y tengo sobre la mesa los primeros esbozos sobre los que escribo esta carta. Cada día les añado, como si de un filtro se tratara, algunas gotas, algunos compases, y así creo que dentro de dos o tres años la obra estará acabada.

Carta de Francesc Civil a Joseph Civil escrita en Figueres el 2 de diciembre de 1918 [reg. 72]³

3. Je suis en train d'écrire un morceau de piano, motivé par une visite au château historique de Peralada ; il est descriptif par

Compuesta finalmente en cuatro números, la suite *Peralada* describe el impacto recibido por estas visitas a través de cuatro «impresiones para piano» (tal como indica el subtítulo de la obra). Efectivamente, se trata de la obra más «impresionista» del autor, ya que procura reflejar, a través del recuerdo, las sensaciones suscitadas por la contemplación del paisaje. Es, a su vez, un compendio de su maestría y de su arte consumado. El ciclo arranca con «El parc», versión revisada y definitiva de la antigua «Le bois». La pieza, auténtico poema musical, transcurre en un suspiro, entre murmullos y sonoridades vaporosas producidas por una escritura marcadamente debussysta. Sobre un pedal armónico, presente desde el inicio hasta el final, friccionan bloques de acordes, libres de toda relación tonal, que producen una atmósfera irreal. El viento atravesará el paisaje de vez en cuando y llevará el eco de remotas melodías... En «El castell, el castellar i la castellana», un tema de carácter arcaico, al estilo de una marcha caballeresca, sugiere una nueva atmósfera que remite a épocas medievales. En seguida, una melodía de indiscutible perfil wagneriano aporta la visión del héroe, plasmada en una escritura pianística intencionadamente convencional. Un cambio de plano repentino y muy cinematográfico (un arte, el cine, al que era aficionado el compositor) introduce un tercer tema más tierno y angustiado (la castellana?). Con un retorno a la épica inicial, la pieza acaba triunfalmente en un innegable final «de película» con repique de campanas incluido. «Oració a la Verge Carmelitana» sitúa la visión en la iglesia del Carmen anexa al castillo. Un primer tema, ideal para el armonio, invita al recogimiento. La multiplicidad de las melodías que siguen, de muy diversa índole, parece sugerir un amplio abanico de ruegos y súplicas. La suite acaba, en un verdadero *tour de force* pianístico, con «Nimfes en el jardí».

conséquent. Il y a un mois de cela. J'ai réalisé-improvisé ce morceau mille fois sur le piano et cependant les premières feuilles de brouillon sont la couche sur la table et servent à l'instant de sous-main à cette lettre. Chaque jour j'y ajoute, comme avec un filtre, quelques gouttes, quelques mesures, et voilà, je crois que dans deux ou trois ans au plus ce sera terminé.

Escrita a modo de un *scherzo féérique*, la pieza parece ir más allá de la estricta forma del rondó en que se estructura y se disipa dejando una marcada sensación onírica.

Las seis piezas fáciles tituladas *Wilder* (ca. 1960, reg. 285) están emparentadas con el *Pomell de cançons catalanes* y la *Rapsòdia catalana* por su carácter pedagógico (estas dos suites eran interpretadas por los alumnos de piano de Civil, que en algunos casos tenían copias manuscritas en casa). *Wilder* es una recopilación de obras escritas por Francesc Civil en colaboración con Josep Viader i Moliner (1917-2012), discípulo suyo, primero colaborador en el equipo directivo del Conservatorio de Gerona que dirigía Civil, y finalmente su sucesor en el cargo cuando este se jubiló. Civil escribe los números 1, 4 y 6, y Viader los números 2, 3 y 5. El críptico nombre de la recopilación, grabada en los talleres barceloneses de Boileau y Beranasconi, no es otra cosa que la concatenación de las dos últimas sílabas de los apellidos de los dos compositores (ciVIL/viaDER) con el cambio de la uve inicial por la uve doble.

En 1965 se jubila como profesor y director del Conservatorio de Música con el reconocimiento unánime de alumnos, colegas de profesión e instituciones oficiales. Sin embargo, su labor pedagógica y divulgativa no se detiene y continúa impartiendo conferencias por todo el país y acogiendo, con la afabilidad que lo caracteriza, a todos aquellos que desean recibir alguna lección o consejo. Su actividad compositiva tampoco se detiene y los premios y distinciones que recibirá se sucederán hasta el final de su vida. Muere en Gerona el 29 de noviembre de 1990 y pasa a formar parte de los personajes ilustres de la historia musical gerundense y catalana de todos los tiempos. Hasta la fecha es recordado en todas partes como el «Maestro Civil».

Criterios de edición

A lo largo de su vida, Francesc Civil revisó constantemente sus obras para piano; a veces

solo para cambiar alguna nota, un ritmo o la disposición de un acorde, y otras veces para rehacerlas completamente. Además, las copias en limpio que hacía están llenas de pequeñas anotaciones y variantes a lápiz. Así pues, el carácter de obra en cambio permanente hace difícil establecer versiones «definitivas».

En esta edición se propone una aproximación basada en los últimos manuscritos hológrafos tomando en consideración, también, aquellas variantes que descartan de forma innegable, por medio de tachaduras, la versión inicialmente prevista. Sin embargo, en el caso de *Rapsòdia catalana* se ha optado por reproducir la versión original a tinta, ya que el exceso de correcciones y alternativas impide una impresión clara de la voluntad final del compositor. Mención especial merece el *Nocturn en Sol bemoll major*, que permaneció inacabado en su propuesta final y que se ha optado por completar con fragmentos de una versión anterior. De las diferentes recopilaciones de armonizaciones de canciones tradicionales que se conservan, muy similares entre ellas, se han escogido dos de las más representativas, *Pomell de cançons catalanes* y *Rapsòdia catalana*, dedicadas a alumnos de piano aventajados. No se conservan los manuscritos originales que sirvieron para la primera publicación de *Marie-Elvire*, *Festa de la Santa Creu*, *a Figueres*, *Nit de Sant Joan* y *Wilder*, de modo que simplemente se ha procedido a revisar la edición y corregir los errores.

Para precisar ciertos aspectos que no figuraban en el manuscrito de referencia, se han incorporado entre paréntesis opciones indicadas por el propio compositor en versiones anteriores y entre corchetes las propuestas por el editor. Igualmente, para facilitar una mejor comprensión de las obras, se han añadido algunos detalles referentes a alteraciones, dinámicas, cambios de tempo y ligaduras de expresión que faltaban en el original.

MIQUEL VILLALBA y MARTÍ FERRER

COMPLETE WORKS FOR SOLO PIANO

Francesc Civil.

Piano Works of Excellence

Francesc Civil's piano works display great richness and variety. The composer's exuberant imagination and enormous ability to learn and assimilate, as well as a great deal of musical inspiration, are reflected in works ranging from the harmonization of simple traditional melodies to large-format pieces. And his abundance of ideas and resources was often expressed through an uninhibited and demanding virtuosity, something that prompted him to make constant revisions of his works throughout his life.

Born in Molins de Rei on 12 March 1895, Francesc Civil benefitted from a very favourable family musical atmosphere. At the age of six, he was taught his first notions of music by his father and his brother Joseph and attended his first concerts. Then the time spent at the Escolania de Montserrat (Montserrat Choir School), from 1903 to 1907, played a decisive role in laying the solid foundations needed to develop a musical personality of the highest level. At the age of twelve, apparently by decision of his father, he moved to Paris, the world's leading artistic, literary and intellectual centre at the turn of the century, where his brother Aleix and his brother and godfather Joseph lived. There he continued his general academic training in the towns of Étampes and Pithiviers and finally graduated from the Sorbonne in Paris with a bachelor's degree. In September 1913, he was admitted to the Schola Cantorum in Paris, directed at the time by Vincent d'Indy, where he studied until 1917. The teaching at this institution, which used more innovative methods than at the Conservatory, preached a return to the Gregorian tradition and the appreciation of the Palestrina style. At the same time, it proposed a three-sided approach to learn-

ing music: the study of theory, the compositional practice of certain musical genres and forms, and the analysis of scores as a tool for understanding the different styles, from the Renaissance to César Franck (a key figure for the Schola Cantorum). It should also be noted that the instrumentalists were obliged to participate in the vocal ensembles, so that here Civil would resume the instruction in singing begun at the Escolania de Montserrat. This type of education, with the voice as the pivot, would define the composer's entire output. In addition, he would produce a body of work that perfectly reflected the premise of his composition teacher, D'Indy, according to which harmony should be the result of counterpoint.

The first sketches for piano date from this period as a student and we can identify the seeds of future works in some of them.

The *Nocturne in G flat major* (1926, reg. 267¹) is an example. Probably begun as an academic work in ternary form, the work finally became much longer and won the Concepció Rabell i Cibils Prize in 1927, awarded by the Orfeó Català. Years later, Civil thoroughly revised it (leaving the version included in these complete works); he refined the pianistic writing but retained its main melodic and harmonic features. The first section of the work, with a post-romantic feel to it, is based on a melody of markedly vocal character and great lyricism that unfolds over a harmony rich in modulations and a very elaborate contrapuntal framework. The composer used one of his favourite forms for the central part: the theme and variations. Over a new theme with a Gregorian flavour, five very contrasting variations are interlaced with great virtuosity,

1. Catalogue number in the Mestre Francesc Civil i Castellví Music Archive.

illustrating the author's impressive talent. A recap of the first section and a coda conclude an early work that already displayed all the attributes of the great piano works he wrote later: a highly inspired melodic vein, harmonic richness and counterpoint density.

Theme, variations and finale (reg. 593) follows a similar pattern. Written in the years immediately after he finished his studies, the author revised this piece in 1936, refining some compositional details and melodic designs and clarifying some questions of tempo. The main theme, very close to the Franck aesthetic, is used by Civil to extract eight variations and a finale that reflect his boundless inventiveness and prodigious ability to transmute an original idea into multiple variants. A strong admiration for Chopin is suggested by many of the pianistic patterns, some variations in the form of a waltz and a last one in a "revolutionary" spirit.

Forced to return to Catalonia by the havoc of the Great War, he moved to Figueres in 1917. There, he completed his military service in the regimental band and soon became part of the local music scene, joining some instrumental groups and founding others. In 1920 he married Maria Figueras Masó, to whom he dedicated the *Nocturne in G flat major*, and a year later his only daughter, Maria Elvira, was born. At this time his busy life as a performer and teacher get in the way of his compositional work despite the epistolary exhortations of his brother and godfather Joseph, a true musical and spiritual guide:

I am glad to hear the news of your progress at the Schola Cantorum. May heaven give you strength to work well. Work is the only thing, after virtue, that will fill your heart without ever leaving a drop of bitterness. The efforts you make to compose, to create a musical form, to express your feelings through the magical and powerful language of sounds will give you peace of mind, a reward for your efforts that you will not find elsewhere. So adopt the habit of always working on some composition. Don't let a day go by without having written some notes, whether it is a fugue exposition or

a brief, florid counterpoint. The imagination must be stimulated, it is necessary to invoke it. When it appears we need to be ready to use it in our work. In a nutshell, offer up all the notes you write to the Good God, do things as best you can and don't worry about the rest. Never work driven by the desire for success or by the circumstances. It would be a waste of time. Be honest when you work, be aware. Never bend to popular taste.

Letter from Joseph Civil to Francesc Civil written in Villeneuve (Montreux, Switzerland) on 9 October 1917 [reg. 1692]²

Some of the works he wrote in this period have a rather circumstantial character and probably served to brighten up musical evenings or social events, pieces such as *Mi jotica* (My Little Jota, 1918, reg. 305), an Aragonese dance for piano, or *Sol de verano* (Summer Sun, 1918, reg. 302), a waltz composed for band. Nonetheless, he attempted to follow the fraternal advice and in 1919, after a visit to the castle of Peralada, he composed "Le bois", the first number in one of his most important and inspired compositions: the *Peralada suite* (reg. 268), which he finished in the 1950s.

The rather uninspiring atmosphere of Figueres, from a professional point of view, prompted him to move to Girona in 1924 with the aim of embarking on more exciting projects. A year later he was appointed organist at the Cathedral on a temporary basis, and also chapel master of the collegiate church

2. J'ai appris avec une vive joie tes progrès à la Schola. Que le Ciel te donne forces pour bien travailler. C'est l'unique chose, après la vertu, qui remplira ton cœur n'y laissant jamais une goutte d'amertume. L'effort que tu feras pour composer, pour créer quelque forme musicale, pour exprimer tes sentiments par ce magique et très puissant langage des sons, te donnera une telle paix d'âme, une telle récompense de tes efforts que tu ne la trouveras pas ailleurs. Prends donc l'habitude d'avoir toujours quelque chose en train de composer. Ne passe donc pas une seule journée sans avoir écrit quelques notes, ne serait qu'une exposition de fugue, qu'un petit contrepoint fleuri. Il faut exciter l'imagination. Il faut appeler l'inspiration. Il faut que lorsqu'elle arrive nous trouve déjà l'attendant par notre travail. Enfin offre au Bon Dieu toutes les notes que tu écriras, faites de ton mieux et ne te préoccupe pas du reste. Ne travaille jamais pour un succès, ni pour des circonstances. Tu perdrais ton temps. Sois sincère dans ton travail, sois conscient. Ne te plies jamais au goût du publique.

of Sant Feliu. In Girona, he was responsible for launching two important pedagogical projects: the Francesc Civil Musical Academy and, later, the Municipal Music School, which would become the present-day Isaac Albéniz Conservatory. This latter project, however, was frustrated by the outbreak of the Civil War in 1936. During this first period, he only wrote a few pieces for piano and his catalogue was expanded basically by sardanas for the Cobla³ and pieces for students.

On 3 January 1937 he crossed the frontier into France at Portbou on his way into exile, following the advice of his brother Joseph and devastated by the deaths of his brothers Lluís (priest), Miquel and Aleix (friars at Montserrat), murdered by a revolutionary committee. He settled in Versailles and revived his old ties with the Schola Cantorum, now renamed the École César Franck. Here he gave some lectures on Catalan song and two of his sardanas for piano were performed: *Festa de la Santa Creu, a Figueres* (Feast of the Holy Cross in Figueres, reg. 321) and *La nit de Sant Joan* (Saint John's Eve, reg. 325). These consist of two "concert" sardanas, written for the piano, which make up a diptych with great evocative impact. The darker character of the first one, whose title alludes to the main festival in Figueres, contrasts with the luminosity of the second one, with its bright finale. *Retorn* (Return) (reg. 28), written in the 1960s, was later added to this pair of sardanas, where the composer's boundless imagination should be mentioned when it comes to creating themes with traditional roots that generate suggestive atmospheres. The use of the cyclical form also allowed these themes to be combined in an admirable exercise of musical science.

The nostalgia caused by the separation from his family and country during his exile is clearly expressed in an important part of his piano works. *Marie-Elvire* (1938, reg. 265), with reminiscences of Mendelssohn, evokes a conversation between the composer and his daughter while strolling in the gardens

of Versailles. *La Giralda* (1937, reg. 303) also appears to have been dedicated to his daughter, a pasodoble for piano that the adolescent kept in a notebook. In any case, he wrote almost all of his most striking and longest works in Versailles: *Impressions, chorale and eight variations* (1938-1962, reg. 266). The opening theme, a chorale that could well have been written by César Franck, has a solemn, organistic character. This leads on to a series of variations that evoke the composer's feelings about the war in his home country. Written at the height of his powers, this work, which clearly owes a great deal to his rigorous, ample training, dazzles for its masterful piano scoring, the bold harmonic language and the consummate contrapuntal expertise.

On returning to Girona in 1939, he was able to go back to his teaching work and became actively involved in choral conducting, where he achieved important goals abroad. And he was finally appointed director of the Provincial Music School, the present-day conservatory. From 1941 to 1965 he carried out an enormous amount of musicological research into different aspects of the musical history of the city and the region, work that was praised and distinguished with prizes over the years. One of his most significant projects was the re-compilation and subsequent transcription of popular songs, mainly from Girona but also from other regions. Thanks to his extraordinary harmonic sensitivity, with its unmistakable personal seal, he became one of the finest harmonizers of popular Catalan melodies, of which he made many arrangements for all kinds of instrumental and vocal groups. Good proof of this are his *Col·lecció de ballets (o danses) populars catalans* (Collection of Popular Catalan Dances, 1946, reg. 35), *Catalan Rhapsody* (1948, reg. 271) and *Pomell de cançons catalanes* (Bouquet of Catalan Songs, 1966, reg. 417). The latter two, alike in their conception, illustrate the innumerable possibilities and harmonic subtleties with which the composer was capable of accompanying the same melody, from "Els tres tambors" and "La pastoreta" to the traditional carols "El noi de la Mare" and "La Mare de Déu".

3. Cobla: a traditional Catalan wind ensemble

The organ was always present in the composer's life. The diploma he obtained at the Schola Cantorum provides reliable proof of his deep knowledge of this instrument and his skill as an improviser. It was for it that he composed the "Toccata", the eighth number in his *Missa pontifical* (Pontifical Mass, 1947, reg. 244), which brings together several pieces for pipe organ. Seeing the pianistic possibilities, he made a transcript for this instrument in 1954 (reg. 154) whose high technical level fully justifies the title. In the form of a large-scale improvisation, the work combines two main themes, one of a melismatic character and the other in the form of chords, exploring the sound limits of the instrument.

During this period of hectic activity, he stopped in Peralada again on one of the many trips he made to explore the rich folkloric substratum of the Girona region. There, apart from carrying out extremely important, pioneering research on local musical history, which was collected together in a referential study, "El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936" ("Music in the Girona region from 1800 to 1936"), he decided to finish the project started back in 1919 and originally described in the following letter:

I am writing a piece for piano motivated by the visit I made, a month ago, to the historical castle of Peralada, consequently descriptive. I have played and improvised this piece a thousand times on the piano and I have the first drafts on the table on which I am writing this letter. Every day I add, as through a filter, some drops, some bars, and I like that I think that in two or three years the work will be finished.

Letter from Francesc Civil to Joseph Civil, written in Figueres on 2 December 1918 [reg. 72]⁴

4. Je suis en train d'écrire un morceau de piano, motivé par une visite au château historique de Peralada ; il est descriptif par conséquent. Il y a un mois de cela. J'ai réalisé-improvisé ce morceau mille fois sur le piano et cependant les premières feuilles de brouillon sont la couche sur la table et servent à l'instant de sous-main à cette lettre. Chaque jour j'y ajoute, comme avec un filtre, quelques gouttes, quelques mesures, et voilà, je crois que dans deux ou trois ans au plus ce sera terminé.

As is usual in Civil, the composition of the final score required time and several revisions. Structured as four numbers in the end, the *Peralada* suite expresses the impact made by these visits through four "impressions for piano" (as indicated in the subtitle of the work). Indeed, it is the composer's most "impressionist" work, as it seeks to reflect, through memory, the sensations aroused by the contemplation of the landscape. At the same time, it is a compendium of his mastery and art at its apogee. The cycle starts with "El parc", a revised, definitive version of the original "Le Bois". The piece is a veritable musical poem, passing like a sigh between murmurs and vaporous sounds produced by a markedly Debussian score. On a harmonic pedal used from the beginning to the end, blocks of chords rub together, free from any tonal relationship, to produce an unreal atmosphere. The wind crosses the landscape from time to time, carrying with it the echo of remote melodies. In "El castell, el castellar i la castellana" (The Castle, the Lord of the Castle and the Castilian Girl), a theme with an archaic character in the style of a knightly march, he suggests a new mood reminiscent of medieval times. An indisputably Wagnerian melody immediately evokes the vision of the hero, embodied by intentionally conventional piano scoring. A sudden, very cinematic change of plan (the composer was a great fan of cinema) introduces a third more tender and anxious theme (the Castilian Girl). With a return to the initial epic, the piece ends triumphantly in an undeniably "cinematic" finale with the ringing of bells into the bargain. "Oració a la Verge Carmelitana" (Prayer to the Carmelite Virgin) shifts the scenario to the church of Our Lady of Mount Carmel next to the castle. A first theme, ideal for the harmonium, calls the congregation to prayer. The large number and diverse nature of the melodies that follow seems to suggest a wide range of prayers and supplications. In a veritable pianistic tour of force the suite finishes with "Nimfes en el jardí" (Nymphs in the garden). Written in the style of a *scherzo féérique*, the piece seems to go beyond the strict form of the rondo

on which it is based and fades out leaving a decidedly dreamlike sensation.

The six easy pieces entitled *Wilder* (circa 1960, reg. 285) are related to the *Pomell de cançons catalanes* (Bouquet of Catalan Songs) and the *Catalan Rhapsody* by their educational character – these two suites were performed by Civil’s piano students, who in some cases had manuscript copies at home. *Wilder* is a collection of works written by Francesc Civil in conjunction with his pupil Josep Viader i Moliner (1917-2012), his first collaborator on the management team of the Conservatory of Girona directed by Civil, and finally Civil’s successor in the post when he retired. Civil wrote numbers 1, 4 and 6, and Viader, numbers 2, 3 and 5. The cryptic title of the collection, engraved by Boileau and Beranasconi in Barcelona, is none other than the concatenation of the last two syllables of the composers’ surnames (ciVIL / viaDER) but changing the initial ‘v’ for a ‘w’.

In 1965 he retired as a teacher and director of the Conservatory of Music with the unanimous recognition of the students, professional colleagues and official institutions. His pedagogical and informative work, however, did not stop there and he continued to give lectures around the country and welcome all those who wished to receive a lesson or advice with his customary kindness. His compositional work did not stop there either and he continued to win prizes and distinctions until the end of his life. He died in Girona on 29 November 1990 and entered the hall of fame of illustrious figures in the musical history of Girona and Catalonia for all time. He is remembered everywhere as “Maestro Civil”.

Editorial criteria

Francesc Civil constantly revised his piano works throughout his life. Sometimes he just changed a note, a rhythm, or the arrangement of a chord, and sometimes he rewrote the pieces completely. Moreover, the clean

copies he made are full of brief annotations and variations entered in pencil. Consequently, the fact of a body of work undergoing constant change makes it difficult to identify “definitive” versions.

This edition proposes an approach based on the last holographic manuscripts, also taking into account those variants that undeniably preclude, by means of deletions, the version initially foreseen. In the case of *Catalan Rhapsody*, however, we have preferred to reproduce the original version written in ink, since the glut of corrections and alternatives does not allow a clear idea of the composer’s final intentions. Special mention should be made of the *Nocturne in G flat major*, whose last version was still unfinished and which has been completed with fragments from an earlier score. As regards the different surviving collections of harmonisations of traditional songs, very similar to each other, two of the most representative have been chosen: *Pomell de cançons catalanes* (Bouquet of Catalan Songs) and *Catalan Rhapsody*, dedicated to advanced piano students. The original manuscripts that served for the first publication of *Marie-Elvire*, *Festa de la Santa Creu, a Figueres* (Feast of the Holy Cross in Figueres), *Nit de Sant Joan* (Saint John’s Eve) and *Wilder*, have been lost, so the published edition has simply been reviewed and any errors corrected.

In order to specify certain aspects that did not appear in the reference manuscripts, the options indicated by the composer himself in previous versions are included in brackets and those proposed by the publisher in square brackets. Likewise, in order to facilitate a better understanding of the works, some details have been added regarding alterations, dynamics, changes of tempo and expressive slurs that were missing from the originals.

MIQUEL VILLALBA i MARTÍ FERRER

Nocturn en Sol bemoll major

Francesc CIVIL I CASTELLVÍ

Adagio

Piano

mf
[*p*]

18 *poco più mosso*

legato poco agitato

22

26 *poco rit.*

30 *Tempo I°*

p espress.

34 *agitato, più mosso*

38

Measures 38-40. Treble staff: Measure 38 has a triplet of eighth notes. Measure 39 has a triplet of eighth notes. Measure 40 has a triplet of eighth notes. Bass staff: Measure 38 has a triplet of eighth notes. Measure 39 has a triplet of eighth notes. Measure 40 has a triplet of eighth notes.

41

cresc.

Measures 41-43. Treble staff: Measure 41 has a slur over a triplet of eighth notes. Measure 42 has a slur over a triplet of eighth notes. Measure 43 has a slur over a triplet of eighth notes. Bass staff: Measure 41 has a slur over a triplet of eighth notes. Measure 42 has a slur over a triplet of eighth notes. Measure 43 has a slur over a triplet of eighth notes.

45

rit.

Tempo I°
marcato

mf

Measures 45-49. Treble staff: Measure 45 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 46 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 47 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 48 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 49 has a mezzo-forte (mf) marking. Bass staff: Measure 45 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 46 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 47 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 48 has a mezzo-forte (mf) marking. Measure 49 has a mezzo-forte (mf) marking.

50

Measures 50-52. Treble staff: Measure 50 has a triplet of eighth notes. Measure 51 has a triplet of eighth notes. Measure 52 has a triplet of eighth notes. Bass staff: Measure 50 has a triplet of eighth notes. Measure 51 has a triplet of eighth notes. Measure 52 has a triplet of eighth notes.

53

cresc.

f

Measures 53-56. Treble staff: Measure 53 has a crescendo (cresc.) marking. Measure 54 has a crescendo (cresc.) marking. Measure 55 has a forte (f) marking. Measure 56 has a forte (f) marking. Bass staff: Measure 53 has a crescendo (cresc.) marking. Measure 54 has a crescendo (cresc.) marking. Measure 55 has a forte (f) marking. Measure 56 has a forte (f) marking.

TAULA / CONTENTS

Francesc Civil. Una obra pianística d'alta volada	5
Criteris d'edició	9
Francesc Civil. Una obra pianística de altos	10
vuelos Criterios de edición	14
Francesc Civil. Piano Works of Excellence	15
Editorial criteria	19
Nocturn en Sol bemoll major	21